

ЕКСЦЕНТРИЧНИ СВЕТ ОЛГЕ ТОКАРЧУК, РЕЦЕПТ У ОСАМ ТАЧАКА¹

Политеизам, филозофија ексцентричности и самоограничавања, учење о променљивости перспектива – то је само неколико полазних тачака замишљеног плана Олге Токарчук за поправку света. Представила их је на Форуму за будућност културе у варшавском позоришту Театр повшехни.

Као књижевница, има привилегију да већину времена живи у световима које је сама створила. Ти светови се полако кристализују и уобличавају у постојану форму текста којим се храни читалачка машта. Свет О. Т. почива на следећих осам стубова-темељаца:

Први стуб је прихватање становишта да је земља једна целина, организам који стварају сва створења, жива и нежива (ако таква разлика има смисла), при чему О. Т. има на уму Андерсенову бајку, желећи да подсети да се у животне токове могу укључити и порцеланске шољице окрњених ивица. Уместо разлика које раздвајају бића на основу неких критеријума – позивамо се на целину саздану од многиких испољавања живота.

Други стуб је замењивање монотеистичке духовности и религиозности – политеизмом – као отворенијим и демократичнијим, као оним који укључује уместо да искључује, који зближава људе и богове.

Трећи стуб проистиче из другог – пошто је другачија религиозност, другачији је и приступ религији, тој необично важној, а тиме опасно инструментализованој људској сфери, поготово у политичке сврхе. У свету О. Т. проживљавање религије је попут сексуалног искуства – интимно је, конзумира се у тишини приватности, не иступа се с њим јавно.

Четврти стуб је одбацивање есенцијално схваћеног појма идентитета, који омогућава трасирање оштрих граница међу људима, групама и разним колективима. Есенцијално схваћен идентитет не постоји, за њега нема ни биолошких основа, нити се јединка као биће мења у току живота и пре се може описати концепцијом „Протејског идентитета“.

Пети стуб јесте учење променљивих перспектива. У свету О. Т. учење не почива на преношењу канонског и једнозначног знања, него на представљању догађаја и

¹ Текст преузет с блога „Антиматрикс“ Едвина Бендика од 22. децембра 2018. (Прим. њрев.)

стварности виђене из разних углова: из угла жене, деце, хендикепираних особа, дрвећа, животиња. Важан елемент у стицању знања о променљивим перспективама јесте учење емпатије, саосећања с другим бићима.

Шести стуб је филозофија ексцентричности. У свету О. Т. нема места за конформизам који почива на стремљењу за модама и доминирајућим погледима произведеним у центру, стожеру главног тока дебате и мисли, него се праксе и размишљања преузимају из ексцентрицитета који излазе изван мејнстрим норме. Цене се непоновљивост, нетипичност.

Седми стуб је нова филозофија самоограничења. У свету О. Т. заједнички именитељ који спаја јединке и омогућава њихово самоорганизовање биће заједнички етички сензибилитет који почива на самоограничавању, уважавању средине и прихватања становишта да Земља припада свим бићима.

Осми стуб је метафора човековог бића, повратак души као безграничној метафори, повратак који проистиче из интуиције да постоји нешто што превазилази оквире случајног постојања, и да то нешто повезује човека са светом. Дакле, ипак не религијске, и не метафизичке дефиниције душе, него пре – интуиција.

Свет О. Т. одбацује идеологију сцијентизма, доводи у питање универзализам просветитељства, али не одбацује науку и разум, напротив – то је свет који се користи техничким напретком, који ће омогућити изградњу новог, деконцентрисаног енергетског система базираног на чистим изворима, у којем ће месо производити синтетичким путем (за оне који не могу да живе без меса).

Свет О. Т. је веома компактан, његов главни принцип је одбацивање било какве врсте доминације – то је свет слободних, субјективних бића која живе у сузависности, који поштују и цене своју непоновљивост. Ту индивидуалну субјективност треба да оснажује инфраструктура, суделујуће етичке норме, облици духовности и начин образовања.

Ексцентрична утопија која ипак изражава наду да барем можемо да помислимо, и да замислимо алтернативу за поредак чије је распадање у току.

(С њољској превела Милица Маркић)